

Zastupljenost nasilja nad nastavnicima

Primjer istraživanja u Republici Hrvatskoj

Mirela Müller*, Daria Debak**

Sažetak

Cilj je rada istražiti zastupljenost, učestalost i oblike nasilja s kojima se susreću nastavnici zaposleni u osnovnim i srednjim školama (gimnazijama i strukovnim školama). U istraživanju je sudjelovalo 197 nastavnika iz osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj. Rad ukazuje na nužnost razvoja preventivnih programa, na suradnju između roditelja, učenika, nastavnika, sportskih klubova i ostalih udruga i grupa koji bi mogli pomoći u prevenciji nasilja u školama.

Ključne riječi: mediji; mobing; nasilje; nastavnici; razredno–nastavno ozračje; škola

Uvod

Nasilje je postalo aktualna i ozbiljna tema u odgojno–obrazovnim institucijama. Iako je danas u školama naglasak na nasilju nad učenicima i među učenicima, u velikoj su mjeri nasilju u školama izloženi i nastavnici. Oni se suočavaju s raznim oblicima nasilja i mobinga ne samo od strane učenika, nego i roditelja, radnih kolega, ravnatelja i ostalih djelatnika škole. Upravo nam mediji svjedoče o tom da je nasilje u školama svakodnevna pojava koja, ako se na vrijeme ne spriječi, može imati dugoročne posljedice za svakoga sudionika. Cilj je rada, putem anketnoga upitnika, ispitati učestalost nasilja nad nastavnicima od strane učenika, roditelja, ravnatelja, administrativnoga osoblja i ostalih djelatnika škole. Također, cilj je bio ispitati i postoji li statistički značajna razlika u doživljenom nasilju između nastavnika osnovnih i srednjih škola, koje su to vrste nasilja zastupljene nad nastavnicima i što nastavnici misle o tom utječu li mediji na širenje lažnih glasina o njima. Osim toga, prikupila su se i konkretna iskustva nastavnika u vezi sa suočavanjem s nasiljem u školi. Važno je da se u školi i u odgoj-

* Doc. dr. sc. Mirela Müller, Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu. Adresa: Poljička cesta 35, 21000 Split, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6631-3136>. E–adresa: mmuller@ffst.hr

** Daria Debak, mag. paed. i mag. educ. philol. croat., Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Adresa: Lorenza Jägera 9, 31000 Osijek, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6631-3136>. E–adresa: dariaffos@gmail.com

no–obrazovnim situacijama ostvari klima razumijevanja i slobode izražavanja uz međusobno poštovanje svih dionika nastavnoga procesa. Važno je naglasiti da se fenomen nasilja u školama teško može riješiti posredstvom nadležnoga ministarstva, nego možda više u samoj školi, različitim edukacijama, pedagoškim mjerama, većim angažmanom stručnih suradnika, radionicama za roditelje i dr. Kada je riječ o razlozima nasilnoga postupanja učenika prema nastavnicima, rezultati istraživanja koje su proveli Chen i Astor na uzorku od 14.022 učenika osnovnih i srednjih škola pokazali su da učenici kao razloge ističu: »nerazumna očekivanja i zahtjeve, te nepošten tretman, a neki navode da je to samo bio njihov odgovor na provokaciju« (Bilić, 2014, 53). Također, roditeljski stil i odgoj te okolina i uvjeti u kojima dijete odrasta igraju ključnu ulogu u pojavi nasilničkoga ponašanja (Velki, 2012). Velika vjerojatnost za razvoj nasilja pronalazi se u onim obiteljima u kojima roditelji nemaju pozitivan odnos s djetetom, zanemaruju ga i odbijaju, ne postavljaju mu granice i ne uspostavljaju kvalitetnu komunikaciju, a dijete ne odgovara za posljedice negativnih ponašanja (Velki, 2012, 36). Također, dijete koje odrasta u obitelji u kojoj članovi ne surađuju jedni s drugima, nego su izolirani i svatko funkcionira isključivo za sebe, neće razviti sklonost suradnji. Upravo je nesklonost suradnji s drugima karakteristika djeteta koje se nasilnički ponaša prema drugima. Uzroci nasilničkoga ponašanja sociokulturno su uvjetovani, stoga ih ne treba tražiti samo u školi, nego u cijeloj lokalnoj zajednici (Bilić, Bašić, 2016, 185). To ide u prilog tomu da školu ne smijemo promatrati kao izoliranu odgojno–obrazovnu ustanovu, nego šire u kontekstu kulture i društva. Stoga bi razlozi koji izazivaju nasilje izvan škole trebali biti polazište u programima sprječavanja nasilja u školama (Miliša, 2005, 36). Djecu, školu, medije i roditelje ne treba gledati kao suprotstavljene strane, nego međusobno povezane. Osim toga, problemi koji potiču nasilje su također »zanemarivanje istraživačkog pristupa u novinarstvu« i nedovoljna pozornost u medijima s obzirom na rastuće probleme pedofilije, pornografske industrije nad maloljetnicima, roditelja zlostavljača, postavljanje mladih na margine društva, zaboravljanje da je borba protiv nasilja zapravo borba protiv društvenih predrasuda o mladima, prenatalnost škola gdje većina njih radi u dvije ili više smjena, nepostojanje centara za mlade gdje bi sami odabirali nastavnike i radionice i provodili svoje slobodno vrijeme (Miliša, 2005, 56). Garret (2012) ističe da se pregledom relevantne literature dolazi do saznanja da su najučestaliji oblici nasilja nad nastavnicima fizički napadi, seksualne uvrede, uporno ometanje nastave, verbalno zlostavljanje, zastrašujuće i prijeteće ponašanje te uništavanje osobne imovine. Prema istraživanju *Teachers' Union of Ireland* (iz 2006. godine) 5% nastavnika u Irskoj susrelo se s fizičkim oblicima nasilja, a prema istraživanju *Association of Secondary Teachers in Ireland* (iz 2007. godine) stopa se fizičkog nasilja nad nastavnicima od strane učenika, roditelja i ostalih djelatnika škole povećala na 9% (Garret, 2012). Navodi se slučaj u kojemu je dvadesetosmogodišnja nastavnica u učionici iščašila rame jer ju je uz zid pritislulo jedanaestogodišnje dijete (Garret, 2012). Postoje podaci iz 2005. godine da u „61% osnovnih škola radi pedagog, u 24% defektolog, u 18% škola

psiholog, a u 0,8% socijalni radnik“. Zabrinjavajući je podatak da u 15% škola ne radi ni jedan od ovih stručnih suradnika (Zrilić, 2006, 55).

1. Metodologija empirijskoga istraživanja

1.1. Cilj, problem i hipoteze istraživanja

Rad se bavi utvrđivanjem zastupljenosti nasilja nad nastavnicima u osnovnim i odabranim srednjim školama. Cilj je rada anketnim upitnikom ispitati učestalost nasilja nad nastavnicima i vrste nasilja kojima su nastavnici bili izloženi, prikupiti podatke o ozračju na radnom mjestu te o konkretnim situacijama suočavanja nastavnika s nasiljem, ali i o njihovu stavu o utjecaju medija na širenje lažnih glasina o njima. Nezavisne se varijable odnose na spol i vrstu škole, a zavisne na vrstu nasilja, njegovu pojavnost i učestalost te na utjecaj medija na širenje lažnih glasina o nastavnicima. Problem je istraživanja ispitivanje učestalosti nasilja nad nastavnicima u osnovnim i odabranim srednjim školama. S obzirom na cilj i problem istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Očekuje se da je više od 50% ispitanika doživjelo nasilje u školi.
2. Očekuje se da su nasilju više izloženi nastavnici iz srednjih škola nego nastavnici iz osnovnih škola.
3. Očekuje se da je verbalno nasilje najzastupljenije nad nastavnicima.
4. Očekuje se da se nastavnici najviše susreću s prijetnjama od strane roditelja.

1.2. Ispitanici, postupak, instrument

S obzirom na to da se istraživanjem željelo utvrditi zastupljenost nasilja nad nastavnicima u osnovnim i srednjim školama, uzet je nenamjeran uzorak ispitanika. Istraživanje je provedeno na uzorku od 197 nastavnika zaposlenih u osnovnim školama, gimnazijama i strukovnim školama na području Hrvatske. U osnovnim školama sudjelovali su samo nastavnici predmetne nastave. Za potrebe istraživanja kreiran je anketni upitnik sastavljen od 16 pitanja. Prva dva pitanja odnose se na spol i vrstu škole u kojoj su nastavnici trenutno zaposleni. Preostalih 14 pitanja provjerava zastupljenost i učestalost nasilja nad nastavnicima, vrstu nasilja kojemu su nastavnici izloženi, utjecaj i vrstu medija koji doprinosi širenju lažnih glasina, a nastavnici su mogli podijeliti i svoju situaciju, odnosno iskustvo suočavanja s nasiljem u školi.

2. Rezultati

Anketni je upitnik proveden na uzorku od 197 nastavnika iz osnovnih i srednjih škola na području Hrvatske. Ispitanici su podijeljeni prema spolu i prema vrsti škole u kojoj su zaposleni. Od ukupnoga broja ispitanika ($N = 197$) 173 (87,8%) su žene, a 24 (12,2%) su muškarca. Kada je riječ o vrsti škole, 127 ispitanika (64,5%) trenutno je zaposleno u osnovnoj školi, 34 (17,3%) u strukovnoj školi, a 36 (18,3%) u gimnaziji.

2.1. Deskriptivna statistika ispitivanih varijabli

U preostalom upitniku ispitivana je opuštenost i stresnost posla te učestalost suočavanja s nasiljem i vrste u kojima se ono najčešće pojavljuje, ali i mišljenje nastavnika o tom utječu li mediji na širenje lažnih glasina o njima.

Tablica 1. Udio ispitanika na pitanje “Osjećam se sigurno i opušteno na radnom mjestu”

Table 1. Proportion of responses to the assertion: “I feel safe and relaxed at work”

<i>Osjećam se sigurno i opušteno na radnome mjestu.</i>	<i>N</i>	<i>Postotak</i>
Uvijek	64	32,5%
Uglavnom	113	57,4%
Ponekad	16	8,1%
Nikad	4	2%
Σ	197	100%

Za tvrdnju “Osjećam se sigurno i opušteno na radnom mjestu” 113 ispitanika (57,4%) izjasnilo se je da se uglavnom tako osjeća, 65 ispitanika (32,5%) uvijek, 16 ispitanika (8,1%) ponekad, a 4 ispitanika (2%) navela su da se nikad ne osjećaju sigurno i opušteno na radnom mjestu. Za tvrdnju “Posao mi je stresan” 110 ispitanika (55,8%) navelo je da je to ponekad, 63 ispitanika (32%) izjasnilo se je da im je posao uglavnom stresan, njih 19 (9,6%) smatra da im je posao uvijek stresan, a samo 5 ispitanika (2,5%) navodi da im posao nikada nije stresan. Sljedećim se pitanjem imalo za cilj provjeriti koliki je broj nastavnika doživio nasilje u školi (Tablica 2).

Tablica 2. Broj ispitanika prema doživljenomu nasilju u školi

Table 2. Number of respondents experiencing violence at school

<i>Doživio/la sam nasilje u školi.</i>	<i>N</i>	<i>Postotak</i>
Da	141	71,6%
Ne	56	28,4%
Σ	197	100%

Kada je riječ o suočavanju s nasiljem u školi, na tvrdnju “Doživio/la sam nasilje u školi” 141 nastavnika (71,6%) izjasnilo se je da su doživjeli nasilje u školi, a njih 56 (28,4%) da nisu. U Tablici 6 brojčano je prikazano koliko je nastavnika zaposleno u strukovnoj školi, a koliko u gimnaziji. Od ukupnoga broja ispitanika (N = 197), 70 ispitanika nastavnici su u srednjim školama i to 34 nastavnika iz strukovne škole i 36 nastavnika iz gimnazije. U Tablici 3 prikazani su rezultati suočavanja nastavnika s nasiljem u srednjim školama (strukovnim školama i gimnazijama).

Tablica 3. Broj ispitanika u srednjim školama s obzirom na suočavanje s nasiljem
 Table 3. Number of respondents in secondary schools on dealing with violence

<i>Doživio/la sam nasilje u školi.</i>	<i>N</i>	<i>Postotak</i>
Da	45	64,3%
Ne	25	35,7%
Σ	70	100%

S obzirom na zastupljenost nasilja u srednjim školama, 45 nastavnika (64,3%) navelo je da je doživjelo neki oblik nasilja u školi, a njih 25 (35,7%) da nije. Od ukupnoga broja ispitanika (N = 197), 56 nastavnika izjasnilo se je da nije doživjelo nasilje u školi, a od toga je 25 nastavnika u srednjim školama. Možemo zaključiti da se u osnovnoj školi s nasiljem nije susreo 31 nastavnik. Odnosno, od ukupnoga broja ispitanika u osnovnoj školi (N = 127), 96 nastavnika doživjelo je neki oblik nasilja, a 31 nastavnik nije. Oni nastavnici koji su se izjasnili da su doživjeli nasilje naveli su i njegovu učestalost. Od ukupnoga broja ispitanika koji su doživjeli nasilje njih 8 (7,4%) s nasiljem se suočava 1–2 puta tjedno, 3 ispitanika (2,8%) s nasiljem se suočava 3 i više puta tjedno, 10 ispitanika (9,3%) nasilje doživljava 1–2 puta mjesečno, 8 ispitanika (7,4%) s nasiljem se suočava više od 2 puta mjesečno, a 79 ispitanika (73,1%) navelo je da su nekoliko puta godišnje doživjeli nasilje. Sljedeće je pitanje bilo osmišljeno tako da su nastavnici ukratko opisivali situaciju ili probleme s kojima su se susretali na radnom mjestu. Poneki su odgovori izdvojeni. Odgovori su prikazani bez izmjena i korigiranja gramatičkih i/ili pravopisnih pogrešaka (Tablica 4).

Tablica 4. Odgovori na pitanje: “Možete li ukratko opisati situaciju ili navesti problem s kojim ste se susreli?”

Table 4. Reply to the question: “Can you briefly describe the situation or state the problem you encountered?”

Odgovor 1.	Definitivno nije to česta pojava. Učenik je na početku odmora napravio predstavu sa svojom djevojkom iz drugog razreda tako što je nakon što je zvonilo zapriječio izlaz iz učionice ljubeći se s djevojkom. Počeo sam ga otvoreno analizirati koji su motivi njegovog postupka. Njegova je reakcija bila tako što je rekao “Slušaj ti, prestani!”, a nakon što nisam prestao zgrabio me za vrat ispod brade, podigao cijelog u zrak (snažan dečko) i bacio niz hodnik. Uspio sam se suzdržati od uzvratanja. Dečko je dobio opomenu pred isključenje i u budućnosti izuzetno popravio svoje ponašanje. Njegovo ponašanje je bilo u afektu, ali da sam reagirao fizički ostao bih bez posla.
Odgovor 2.	Jednom je roditelj (branitelj) prijetio da će na školu baciti bombu (ne direktno meni, ali sam predavala u razredu gdje je bilo njegovo dijete) zbog oduzetog mobitela koje je dijete koristilo na satu. I razno verbalno nasilje od roditelja, pedagoške službe, kolega i ravnatelja, čak i djece.

Odgovor 3.	Agresivni ispadi roditelja koji su nezadovoljni ocjenom ili pedagoškom mjerom koja je izrečena učeniku.
Odgovor 4.	Vulgarno izražavanje učenika, psovke upućene profesoru, crtanje neprimjerenih sadržaja na ploču baš pred ulazak profesora...
Odgovor 5.	Vrijedanje od strane učenika i roditelja, pokušaj fizičkog nasrtaja na mene od strane učenika. Emocionalni, verbalni i profesionalni pritisci od strane ravnateljice.
Odgovor 6.	Verbalno agresivan roditelj uz pokušaj fizičkog nasilja. Drugi slučaj učenik koji otvoreno prijeti ubojstvom.
Odgovor 7.	Roditelj učenika se doslovno derao na mene pola sata jer je dijete dobilo minus iz zadaće za koju tvrdi da je napisao. Na moju inicijativu pozvan učenik, pokazao bilježnicu i potvrdio ono što ja govorim. Roditelj bez isprike, bez da me i pogleda, uvrijedeno odlazi uz riječi djetetu: “vidjet ćeš kad dodeš kući”.
Odgovor 8.	Nabacivanje starijeg kolege i nepristojno izražavanje.
Odgovor 9.	Najčešće se radilo o neprimjereoju komunikaciji (psovanje, vrijedanje, prijetnja inspekcijom i pozivom ravnateljice) nakon što učenik nije dobio željenu ocjenu. Kao razrednici, roditelji na informacijama obično su prijetili inspekcijama koje će poslati kolegama jer njihova djeca nemaju očekivane ocjene iz predmeta.
Odgovor 10.	Učenik je prijetio da će mi izbušiti gume.
Odgovor 11.	Mobing od nekih nastavnika. Verbalno nasilje, koje uprava ne rješava na odgovarajući način kako se ne bi dizala prašina. Vrijedanje i omalovažavanje, ismijavanje i povreda časti i ugleda verbalno i tekstem u virtualnoj zbornici. U nekoliko slučajeva roditelji učenika su mi prijetili javnim sramoćenjem i objavljivanjem laži o mom privatnom životu ukoliko ne popustim zbog ocjene. Mjesecima sam bio rastrojen zbog toga jer takve laži znače automatski suspenziju. Jednom prilikom mi je jedan otac prijetio na telefonu da nas sve treba ubiti, a prvoga mene. O svemu je uprava škole obaviještena, a nisu ozbiljno shvatili prijetnje.
Odgovor 12.	Jednom mi je kolega prijetio oružjem.
Odgovor 13.	Roditelji su vršili pritisak za zaključivanje ocjene uz prijetnje kolegice (njihove prijateljice) inspekcijom. Učenik je zapečatio vrata meni i učenicima u razredu da ne bismo mogli izići. Učenici su u anketi ismijavali auto koji vozim itd.
Odgovor 14.	Odgovaranje, provociranje, dvosmislene izjave, bahato ponašanje jer znaju da im ne mogu ništa.
Odgovor 15.	Učenik je bacao svoju torbu i tuđe stvari u plaču, u zid i lupao po vratima i zidovima, vikao.
Odgovor 16.	Prijetnje, psovanje, bacanje stolice.
Odgovor 17.	Vikanje radi problema koji se može riješiti mirnim razgovorom. Radila sam u tri škole i u svakom kolektivu postoje eksplozivne osobe koje često galame i ljute se na sve i svakoga.

Odgovor 18.	Učenci su pisali uvredljive komentare u samovrednovanju nastavnika.
Odgovor 19.	Online nasilje, objavljivanje mojih privatnih stvari na društvene mreže te izrugivanje mojem fizičkom izgledu.
Odgovor 20.	Roditelj na informacijama je prijetio osobno i telefonski.

Na temelju prikazanih odgovora, odnosno konkretnih situacija, možemo zaključiti da su se nastavnici susretali s raznim oblicima nasilja (verbalno, fizičko, elektroničko, relacijsko). Također, u primjerima je vidljivo da je nasilje bilo upućeno i od učenika, roditelja, ali i radnih kolega. U velikom broju primjera nastavnici su ponajviše imali problema s roditeljima koji su bili nezadovoljni zaključnim ocjenama djeteta te su nastavnicima upućivali brojne prijetnje, ali i da će ih prijaviti ravnatelju i inspekciji. Kada je riječ o nasilnom ponašanju učenika, ono se je uglavnom svodilo na prijetnje, psovke i bacanje raznih predmeta po učionici. Sljedeće se je pitanje odnosilo na oblike nasilje s kojim su se nastavnici susreli u školi. Od ukupnoga broja ispitanika najviše je nastavnika doživjelo verbalno nasilje i to njih 122 (61,9%), zatim emocionalno nasilje, koje je doživjelo 77 nastavnika (39,1%), potom slijedi elektroničko nasilje, koje je doživjelo 23 nastavnika (11,7%), kulturno je nasilje doživjelo 10 nastavnika (5,1%), relacijsko i ekonomsko 7 nastavnika (3,6%), a seksualno nasilje 5 nastavnika (2,5%).

Unatoč prisutnosti raznih oblika nasilja, jedan je nastavnik ostavio komentar: “Nasilje nad nastavnicima je siva zona našeg sustava. Pravilnici koji postoje su mrtvo slovo na papiru jer se često problem rješava na način da se ne diže prašina. Od nas se očekuje da izdržimo jer smo odrasli. To je potpuno pogrešno.” Sljedećemu pitanju cilj je bio ispitati od koga su nastavnici doživjeli navedene oblike nasilja. Prema rezultatima istraživanja 81 nastavnik (58,7%) navodi da je nasilje najčešće bilo upućeno od strane roditelja ili skrbnika, njih 76 (55,1%) istaknulo je da je nasilje bilo upućeno i od strane učenika, 44 nastavnika (31,9%) tvrdi da je doživjelo nasilje od radnih kolega, 35 (25,4) od ravnatelja, a 20 nastavnika (14,5%) od ostalih djelatnika škole. Nakon vrsta nasilja i njegove učestalosti anketnim se je upitnikom željelo provjeriti u kojoj se mjeri nastavnici susreću s prijetnjama. Prema rezultatima istraživanja 105 nastavnika (53,3%) navelo je da se nikada ne susreće s prijetnjama na radnom mjestu, njih 86 (43,7%) ponekad, a 6 je ispitanika (3%) navelo da se uglavnom susreće s prijetnjama na radnom mjestu, a nitko nije naveo da je to uvijek.

Tvrđnjom “Učenik/ica me gađao/la kredom ili nekim drugim predmetom” provjeravan je jedan od pojavnih oblika fizičkoga nasilja. Od ukupnoga broja ispitanika (N = 197) 178 nastavnika (90,4%) nije se susrelo sa situacijom u kojoj ih učenik/ica gađa kredom ili nekim drugim predmetom, a njih 19 (9,6%) ipak se je s tim susrelo. Sljedeće četiri tvrdnje odnose se na širenje lažnih glasina o nastavnicima. Prema rezultatima istraživanja 128 nastavnika (65%) nije doživjelo da su roditelji širili lažne glasine o njima, a 69 nastavnika (35%) s tim se je ipak susrelo. Osim širenja lažnih glasina od strane učenika, nastavnici su se susreli i sa širenjem lažnih glasina od strane roditelja. Rezultati su pokazali da se 51 na-

stavnik (25,9%) susreo sa širenjem lažnih glasina i od strane učenika, a preostalih 146 (74,1%) nastavnika navodi da nije doživjelo da su učenici širili lažne glasine o njima. Preostala dva pitanja provjeravala su stav nastavnika o utjecaju medija na širenje lažnih glasina o njima. Budući da se je većina nastavnika susrela s više od jednim oblikom nasilja, *Tablica 5* prikazuje detaljnije oblike, odnosno kombinacije nasilja s kojim su se nastavnici susretali tijekom svojega rada u školi.

Tablica 5. Prikaz pojedinačnih i kombiniranih oblika doživljenoga nasilja
Table 5. Presentation of individual and combined forms of violence experienced

<i>Nasilje</i>	<i>N</i>	<i>Postotak</i>
Verbalno	44	22,3%
Emocionalno	15	7,6%
Elektroničko	2	1%
Relacijsko	2	1%
Kulturno	1	0,5%
Nisam doživio/la	56	28,4%
Verbalno, emocionalno, ekonomsko, kulturno	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, elektroničko	7	3,6%
Emocionalno, verbalno	36	18,3%
Verbalno, seksualno	2	1%
Verbalno, elektroničko	5	2,5%
Fizičko, elektroničko	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, fizičko	3	1,5%
Verbalno, emocionalno, kulturno	2	1%
Verbalno, emocionalno, fizičko, kulturno	1	0,5%
Emocionalno, elektroničko	1	0,5%
Verbalno, ekonomsko, kulturno	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, elektroničko, ekonomsko	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, fizičko, seksualno, kulturno	2	1%
Verbalno, emocionalno, elektroničko, kulturno	2	1%
Verbalno, emocionalno, relacijsko	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, fizičko, elektroničko	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, ekonomsko	2	1%
Verbalno, emocionalno, fizičko, elektroničko, ekonomsko	1	0,5%
Verbalno, relacijsko	1	0,5%
Emocionalno, relacijsko	1	0,5%
Verbalno, ekonomsko	1	0,5%
Verbalno, fizičko	1	0,5%

Verbalno, seksualno, elektroničko	1	0,5%
Verbalno, emocionalno, elektroničko, relacijsko	1	0,5%
Verbalno, fizičko, relacijsko	1	0,5%
Σ	197	100%

Od pojedinačnih oblika nasilja najzastupljenije je verbalno nasilje (22,3%), zatim samo emocionalno (7,6%), a oni nastavnici koji su doživjeli više od jednoga oblika nasilja najčešće su se susretali s verbalnim i emocionalnim nasiljem. To je slučaj kod 36 nastavnika (18,3%). Osim toga, 7 ispitanika (3,6%) doživjelo je verbalno, emocionalno i elektroničko, njih 5 (2,5%) verbalno i elektroničko, a 3 ispitanika (1,5%) verbalno, emocionalno i fizičko. Iako mnogi psiholozi navode da su muškarci i žene u istoj mjeri izloženi *mobbingu* (Poredoš, Kovač, 2004, prema Jokić–Begić, Kostelić–Martić, 2003), čini se da su *mobbingu* ipak češće podložnije žene (Poredoš, Kovač, 2004).

2.2. Inferencijalna statistika

U inferencijalnoj statistici korištena je jednosmjerna analiza varijance, kojom smo nastojali provjeriti postoji li između nastavnika osnovnih i srednjih škola razlika u varijabli “Doživio/la sam nasilje u školi”. Jednosmjerna analiza varijance korištena je pri uspoređivanju rezultata jedne zavisne varijable (doživljenost nasilja) unutar jedne nezavisne varijable koja se sastoji od više razina (škole, osnovne i srednje). Sljedećim smo istraživačkim pitanjem nastojali ispitati postoji li statistički značajna razlika u doživljenom nasilju između nastavnika zaposlenih u osnovnim i nastavnika zaposlenih u srednjim školama (gimnazijama i strukovnim školama). Dobiveni su rezultati prikazani u *Tablici 6*.

Tablica 6. Rezultati jednosmjerne analize varijance u doživljenom nasilju s obzirom na nastavnike osnovnih i srednjih škola

Table 6. Results of a one-way variance analysis in perceived violence by primary and secondary school teachers

<i>Vrsta škole</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>
Osnovna škola	127	1,25	0,43	1,21
Strukovna škola	34	1,35	0,48	
Gimnazija	36	1,36	0,49	
Σ	197	1,29	0,45	

Bilješka: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Od ukupnoga broja ispitanika ($N = 197$), 127 nastavnika iz osnovne je škole, 34 iz strukovne, a 36 nastavnika iz gimnazije. Analizom varijance nije utvrđena statistički značajna razlika između nastavnika zaposlenih u osnovnim i srednjim školama $\check{S}F(2, 194) = 1,21, p = 0,30$] s obzirom na doživljenost nasilja u ško-

li. Rezultati su pokazali da su nasilju u školi podjednako izloženi i nastavnici zaposleni u osnovnim, ali i srednjim školama. Na temelju dobivenih rezultata dolazimo do zaključka da se fenomen nasilja nad nastavnicima od strane učenika počinje pojavljivati i u ranijim uzrastima, kada su učenici još u osnovnoj školi, a nastavlja se odlaskom u srednju školu. Time se ukazuje na to da se učenici jednako nasilno ponašaju i u osnovnim i u srednjim školama, a nedostatak kolegijalnosti, poštivanja, uvažavanja nastavnika od strane roditelja, radnih kolega i ostalih djelatnika izjednačen je u osnovnim i srednjim školama.

Zaključak

Provedenim istraživanjem nastojali smo utvrditi zastupljenost nasilja nad nastavnicima, oblike nasilja i njegovu učestalost u osnovnim i odabranim srednjim školama (strukovnim školama i gimnazijama). Također smo željeli provjeriti što nastavnici misle o tom utječu li mediji (i ako utječu, koji točno) na širenje lažnih glasina o njima. Osim toga, imali smo cilj prikupiti i konkretna iskustva nastavnika koji su se susreli s raznim oblicima nasilja u školi. Sve su hipoteze potvrđene osim 2. hipoteze da se očekuje da su nasilju više izloženi nastavnici iz srednjih škola nego nastavnici iz osnovnih. Dobiveni rezultati ukazuju na to da se učenici, roditelji i ostali djelatnici škole jednako nasilno ponašaju i u osnovnim i u srednjim školama. Činjenica je da djeca usvajaju obrasce ponašanja od svoje najranije dobi, prije svega unutar obitelji, a zatim unutar vršnjačke skupine, putem medija i kroz svoje slobodno vrijeme. Ako dijete ne ispravi negativno naučene obrasce ponašanja, ono će ih prenositi iz vrtića, u osnovnu, ali i srednju školu. Potrebno je učenike od vrtića, a zatim i kroz osnovnu i srednju školu učiti usvajanju pozitivnih obrazaca ponašanja, poticati ih na volontiranje i kvalitetnije provođenje slobodnoga vremena jer im se time ne ostavlja prostor za dosadu, iz koje izviru brojni problemi, a tako i nasilje.

Potvrđena je 1. hipoteza da se očekuje da je više od 50% ispitanika doživjelo nasilje u školi. Porast nasilja u školama može se dovesti u vezu s neučinkovitim preventivnim programima, koji nisu temeljeni na kontinuiranom provođenju radionica i predavanja o važnosti volontiranja, o razvoju empatije, solidarnosti, uspješne interakcije i komunikacije, o jačanju zajedništva i osvješćivanju uloge medija u svakodnevnom životu. Također, u školama je veliki problem izostanak kolegijalne kulture, koja je nužna za uspješne osobne i profesionalne odnose. Osim toga, nasilje se može povezati i s nekonstruktivnim provođenjem slobodnoga vremena djece i mladih, u kojem su prepušteni sebi, a vrijeme najčešće provode na Internetu i društvenim mrežama, na kojima se susreću s manipulativnim i nasilnim sadržajima koje ne znaju selektirati. Nasilje se dovodi u vezu i s danas prevladavajućim popustljivim roditeljskim stilom, u kojem djeca imaju sve više prava, a sve manje obaveza.

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su da je, od ponuđenih oblika nasilja, verbalno nasilje najzastupljenije i time je potvrđena 2. hipoteza. S verbalnim su se nasiljem susrela 122 nastavnika (61,9%). Rezultati istraživanja koje su pro-

veli Buljubašić–Kuzmanović, Milašin, i Vranić (2009) na uzorku od 304 učenika osnovnih i srednjih škola pokazali su je da je verbalna agresija u proporcionalnom odnosu s dobi, odnosno što su učenici stariji, skloniji su verbalnomu nasilju. Također, pokazalo se je da su djevojčice u većoj mjeri prosocijalno orijentirane nego dječaci, odnosno u sukobu manje koriste obrasce ponašanja temeljene na verbalnoj agresiji, osim kada je riječ o prepiranju i vikanju. Osim toga, djeca i mladi često imitiraju medijske sadržaje koji su zasićeni verbalnim nasiljem (velik broj filmova i serija obiluje psovka, prijetnjama, telefonskim uznemiravanjem) i koji im daju inspiraciju koja se upravo ispoljava kroz uporabu neprimjerenih i vulgarnih riječi. Rezultati deskriptivne statistike pokazali su da je više od 70% nastavnika bilo izloženo nasilnomu ponašanju kako od strane roditelja, odnosno skrbnika, i učenika, tako i od radnih kolega, ravnatelja, administrativnoga osoblja, ali i ostalih djelatnika škole. Jednosmjernom analizom varijance došli smo do rezultata da nema statistički značajne razlike u doživljenom nasilju između nastavnika zaposlenih u osnovnim i srednjim školama. Istraživanjem su prikupljena i konkretna iskustva nastavnika u vezi s doživljenim nasiljem u školi. Najčešće su ta iskustva povezana s verbalnim nasiljem, prijetnjama, ali manji broj nastavnika susreo se je i s emocionalnim te fizičkim nasiljem. Nastavnici su naveli da su se najčešće susretali s prijetnjama od strane roditelja, a kroz iskustva nastavnika vidljivo je da su roditelji uglavnom prijetili zbog neslaganja sa zaključnom ocjenom njihova djeteta. Prisutnost fizičkoga nasilja nad nastavnicima vidljiva je također iz konkretnih iskustava koja su nastavnici podijelili u anketnom upitniku, ali i kroz tvrdnju (kojom je ispitivan jedan od pojavnih oblika fizičkoga nasilja) “Učenik me gađao kredom i/ili nekim drugim predmetom”. To je bio slučaj kod 9,6% nastavnika. Osim prijetnji, oko 35% nastavnika susrelo se je i sa širenjem lažnih glasina o njima od strane roditelja, a oko 25% njih od strane učenika. Širenjem neistinitih tvrdnji narušava se nastavnikov ugled, dostojanstvo i profesionalni status. Za širenje dezinformacija više od 90% nastavnika smatra da na to utječu mediji i to ponajviše društvene mreže. Zbog navedenih negativnih iskustava nastavnici su se izjasnili da im je posao ponekad ili uglavnom stresan. Učenike bi, kroz kontinuirano provođenje radionica, trebalo odgajati za suradničke odnose, učiti ih pozitivno misliti, rješavati probleme na miran način, potaknuti ih na zdrav stil života, koji bi uključivao volonitiranje, vršnjačku pomoć, sudjelovanje u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Rezultati provedenoga istraživanja, ali i rezultati ostalih istraživanja o zastupljenosti nasilja nad nastavnicima, ukazuju na nužnost pokretanja promjena, kako unutar škole, tako i izvan nje. Činjenica je da su uzroci nasilničkoga ponašanja sociokulturno uvjetovani, i stoga bi razlozi koji izazovu nasilje izvan škole trebali biti smjerokaz u suzbijanju nasilja unutar škole. Nužno je prestati s omalovažavanjem profesije nastavnika i učitelja te osporavanjem njihova autoriteta jer im se na taj način ruši ugled, dostojanstvo i profesionalni status, što je također vid nasilja.

Vrlo je važno ulagati u izgradnju ustanova za slobodnovremenske aktivnosti djece i mladih, osposobiti ih za konstruktivno provođenje slobodnoga vremena te ih kroz medijski odgoj uputiti na selektivan pristup medijskim sadržajima.

Osim toga, preventivni bi programi trebali biti sastavni dio programa lokalne zajednice, koji bi bio temeljen na suradnji između roditelja, učenika, nastavnika, sportskih klubova i ostalih udruga i grupa, koji bi mogli pomoći u prevenciji nasilja. Sve bi škole trebale imati dovoljan broj stručnih suradnika (pedagoga, socijalnoga pedagoga, psihologa, logopeda) koji bi zajedničkim snagama ostvarivali suradnju, kako s učenicima, tako i s roditeljima, ali i samim nastavnicima. Uz sve navedeno, vrlo je bitno ulagati i u poticanje profesionalnoga razvoja nastavnika i ostalih djelatnika škole u području održavanja kolegijalnih odnosa i pozitivne školske klime jer izostanak kvalitetne stručne potpore dovodi do prešućivanja i daljnjega napredovanja problema, odnosno porasta stope nasilja.

Literatura

- Bilić, Vesna (2014). Povezanost učestalosti nekorektnog ponašanja i viktimiziranja nastavnika sa spolom, uspjehom i školskim angažmanom učenika. U: Mojca Orel (ur.), *Modern Approaches to Teaching the Coming Generations* (str. 49–59). Ljubljana: EDUvision.
- Bilić, Vesna, Bašić, Slavica (2016). *Odnosi u školi— prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Tiskara Zelina.
- Garret, Lynda (2012). *The Student Bullying of Teachers: An Exploration of the Nature of the Phenomenon and the ways in which it is Experienced by Teachers*. Preuzeto 2. ožujka 2020.s: <https://www.ucc.ie/en/media/electronicjournals/aignc/2014-01/03-Garrett-2014-01-en.pdf>.
- Poredoš, Daša, Kovač, Marina (2004). Stres i mobbing na radnom mjestu. *Kriminologija i socijalna integracija*, 12 (1), 63–70.
- Velki, Tena (2012). Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom. *Psihologijske teme*, 21(1), 29–60.
- Miliša, Zlatko (2005). Nasilje među mladima ili nad mladima. *Život i škola*, 51(13), 56–75.
- Zrilić, Smiljana (2006). Sudionici u krugu školskog nasilja–nasilnik, žrtva i promatrač. *Magistra Iadertina*, 1 (1), 49–57.

The Prevalence of Violence Against Teachers

An Example of Research in the Republic of Croatia

Mirela Müller*, Daria Debak**

Summary

The aim of the research was to determine whether there is a statistically significant difference in perceived violence between primary school teachers and secondary school teachers, but also to examine teachers' attitudes on whether (and which) media influence the spreading of false rumours about them. There participated in the research 197 primary and secondary schools teachers in the Republic of Croatia. Of the total number of respondents (N = 197), 127 teachers work in primary schools, and 70 teachers in secondary schools. The research showed that 71, 6% of the respondents experienced violence at school, and that teachers were exposed mostly to verbal violence, followed by emotional and electronic violence. The largest number of teachers met with various forms of violent behaviour several times a year (73.1%). The results of the variance analysis established that there is no statistically significant difference in the ordeal experienced by primary as opposed to secondary school teachers. Given the influence of the media, 88.8% of teachers believe that the media influence the spreading of false rumours about them, and 92.5% state that social networks are responsible. Four per cent experienced this from parents / guardians and then from students (42.4%).

Key words: media; mobbing; violence; teachers; classroom–teaching atmosphere; school

* Mirela Müller, Ph.D., Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split. Address: Poljička cesta 35, 21000 Split, Croatia. E-mail: mmuller@ffst.hr

** Daria Debak, mag. paed. and mag. educ. philol. croat., Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Address: Lorenza Jägerova 9, 31000 Osijek, Croatia. E-mail: dariaffos@gmail.com